SCURTĂ PRIVIRE ASUPRA MODURILOR NEPERSONALE

RALUCA ARIANNA VÎLCEANU
Universitatea de Vest din Timişoara

Cuvinte cheie: *sistem verbal, categorii gramaticale, infinitiv/gerunziu/participiu/ supin, particularități sintagmatice*

Între categoriile gramaticale proprii clasei semantico-lexicale a verbului, categoria de *mod* este una esențială. Împreună cu alte categorii, precum cea de timp, diateză şi persoană, ea a determinat cea dintâi mare distincție în ansamblul părților de vorbire (*partes orationes*), şi anume distincția între *nume* şi *verb*. Care, trebuie spus, inițial nu a fost o distincție (sau o delimitare) strict lingvistică, ci mai curând una filozofică şi logică, ştiut fiind că cei care s-au arătat pentru prima dată atraşi de probleme de limbă au fost marii cugetători ai antichității (Platon, Aristotel), interesați în primul rând de legile gândirii. În persoana acestora, spune Sextil Puşcariu, şeful şcolii lingvistice clujene (Puşcariu 1940: 128), logicianul s-a întâlnit cu gramaticianul, fapt explicabil prin aceea că, adaugă acest învățat, „Filozoful, studiind legile gândirii logice, a trebuit să se întemeieze pe limbă, singurul mijloc de recunoaştere a gândirii." (Puşcariu 1940: 128). Oferind „terenul" concret, realitatea controlabilă prin care putea fi observat şi analizat ceea ce se petrece în planul abstract al gândirii, mişcarea acesteia, limba a servit logicii drept instrument şi oglindă totodată, iar gramatica era, dacă nu logica însăşi, cel puțin o parte a acesteia. „La Platon şi Aristotel – afirmă G. Ivănescu – analiza morfologică şi sintactică coincide cu analiza logică, iar stoicii au creat o gramatică ce se identifică în parte cu logica." (Ivănescu 1963: 259)

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

Dar legătura aceasta intimă dintre logica clasică şi gramatică a putut fi interpretată şi în sens invers, adică logica şi categoriile ei au avut (au trebuit să aibă) un suport lingvistic. Un atare punct de vedere exprimă, la noi, în termeni categorici, Lazăr Şăineanu: „Aristotel ridică pe un substrat pur lingvistic edificiul logicii sale. Aşa-numitele categorii se bazează mai mult pe observaţiuni de limbă decât pe speculaţiile inteligenţei." (Şăineanu 1891: 7). Unii cercetători şi-au propus chiar să dovedească dependenţa logicii aristotelice de structura limbii. Astfel, lingvistul francez Emil Benveniste (Benveniste 1966: 73) arată că celebrele categorii din logica aristotelică sunt de fapt categorii şi distincţii ale limbii, lucru ce lui i se pare firesc, de vreme ce categoriile gândirii nici nu pot avea altă bază decât lingvistică: „dacă încerci să atingi cadrele proprii ale gândirii nu dai decât din nou peste categoriile limbii". Între aceste două atitudini, oarecum opuse, se situează concepţia, mult mai rezonabilă, potrivit căreia categoriile din logica clasică (aristotelică) rezultă din transpunerea categoriilor *ontologice* (ale realului) asupra categoriilor lingvistice.

Închizând aici această paranteză şi revenind la categoria lingvistică (gramaticală) de *mod*, vom spune că toate definiţiile care i s-au dat şi i se dau în mod obişnuit în lucrările de gramatică românească reflectă această concepţie amintită chiar mai înainte.

Astfel, Iorgu Iordan afirmă că modul „Exprimă raportul dintre subiectul vorbitor şi acţiune sau, altfel spus, chipul cum vorbitorul priveşte acţiunea pornind de la *realitate*. Indicativul prezintă acţiunea ca reală (*lucrez, ai lucrat, veţi lucra*), conjunctivul ca posibilă, probabilă, îndoielnică (*să plec? să rămân?* nu ştiu ce *să fac*; trebuie *să te apuci* de treabă), condiţionalul o prezintă în funcţie de o condiţie (*ar lucra* mai bine, dacă *ar fi ajutat*), optativul, sub forma unei dorinţe (de-*aş ajunge* acasă mai repede!), iar imperativul, sub forma unei porunci, a unui îndemn, a unei cereri (*Taci!, Fii mai activ!, Dă*-mi cartea asta!)" (Iordan 1956: 410)[1]. Un punct de vedere similar îl găsim în lucrarea colectivă *Structura morfologică a limbii române contemporane* (SMLRC): „Considerate sub aspectul valorii modale pe care o exprimă, formele paradigmei verbale se grupează în mai multe

[1] Mai departe vom folosi siglele LRC.

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

moduri: indicativ, conjunctiv, condițional, prezumtiv, imperativ, infinitiv, gerunziu, supin şi participiu. Fiecare mod se caracterizează prin anumite particularități de flexiune şi printr-o valoare specifică. *Totalitatea acestor valori distincte... constituie categoria gramaticală a modului*". (Iordan, Guțu Romalo, Niculescu 1967: 200-201), precum şi la Gh. Constantinescu-Dobridor, în *Morfologia limbii române*: „Modul este categoria gramaticală flexionară definită semantic ca exprimând aprecierea vorbitorului față de proces, felul în care acesta prezintă procesul". (Constantinescu-Dobridor 1974: 191). Valorile prin care se manifestă această categorie gramaticală în română se bazează pe distincția *realitate/posibilitate*, adică *acțiune reală = indicativ*, acțiune *posibilă*, concepută foarte diferit = mai multe moduri, şi anume: posibilitate *propriu-zisă = conjunctiv*, posibilitate *condiționată = condițional*, posibilitate *dorită = optativ*, posibilitate ca *îndemn, poruncă = imperativ*.

Definit astfel, modul reprezintă totalitatea acestor valori distincte şi opozabile una alteia. După particularitățile flexionare, modurile se clasifică în: moduri **personale** = cele care au în flexiunea lor categoriile gramaticale de persoană şi de număr (inclusiv de timp), precum şi morfemele necesare marcării acestora: *indicativul, conjunctivul, condițional-optativul, imperativul* şi *prezumtivul* (conjunctivul şi prezumtivul numai parțial, căci conjunctivul perfect – *să fi cântat* şi prezumtivul construit cu conjunctivul – *se poate să fi cântat* – nu dispun de asemenea morfeme distincte de la o persoană la alta), şi moduri **nepersonale** = cele care nu au propriu-zis o flexiune şi, implicit, nici categoriile gramaticale de persoană şi de număr şi nici morfemele necesare marcării acestora: *infinitivul, gerunziul*[2], *participiul* şi *supinul*.

În strânsă legătură cu această clasificare stă o alta, ce ține seamă de posibilitatea de a apărea sau nu independent în comunicare, deci de a constitui sau nu singure nucleul comunicării. Potrivit acestei clasificări, după particularitățile sintagmatice, se disting: moduri *predicative* şi moduri *nepredicative*. De obicei, sunt predicative

[2] În cazul acestora două, categoriile gramaticale de persoană şi număr pot fi marcate prin pronume personale şi formele pronumelui reflexiv.

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

modurile personale, respectiv sunt nepredicative modurile nepersonale, în virtutea faptului că noțiunea de „personal” e corelativă cu aceea de „predicativ”, iar noțiunea de „nepersonal” e corelativă cu aceea de „nepredicativ". Este, însă, necesar de precizat că noțiunile de *mod* predicativ şi *mod* nepredicativ nu trebuie confundate cu acelea de *verb* predicativ şi *verb* nepredicativ: un verb predicativ poate fi predicat numai dacă are înțelesul lexical deplin şi este la un mod personal (uneori şi la unele moduri nepersonale – infinitiv şi supin – întrebuințate cu valoare de imperativ: „*A se feri* de umezeală”, „*De păstrat* la răcoare") şi, totodată, modurile predicative au funcția de predicat numai dacă sunt ale unui verb predicativ în sensul arătat aici, în timp ce modurile personale ale unor verbe nepredicative, adică neautonome semantic (este vorba de verbele copulative şi semicopulative), intră în componența predicatului nominal sau nominal-verbal ori verbal-nominal[3] (împreună cu un nume predicativ). Gramatica tradițională a considerat şi consideră ca esențial diferite modurile personale de modurile nepersonale, modurile predicative de modurile nepredicative, păstrând corelația personal-predicativ, nepersonal-nepredicativ. Dar, noțiunea de „nepersonal” nu o respinge totdeauna pe aceea de „predicativ”, căci, de exemplu, un verb la infinitiv sau la gerunziu poate reda categoria gramaticală de persoană şi număr nu neapărat prin mărci sau morfeme specifice, ci cu ajutorul formelor atone ale pronumelui reflexiv (înainte de a *mă* duce, a *te* duce, a *se* duce, a *ne* (*vă*) duce; ducându-*mă*, ducându-*te*, ducându-*ne*, ducându-*vă*) sau prin prezența pronumelui personal subiect (ajungând *eu*/*tu*/*noi*/*voi*) înainte de a veni *el*/*ea*/*ei*) ori a unui substantiv în nominativ (*Intrând străinii* în curte, ai casei îl întâmpinară; Vine vremea de *a pricepe omul* ce e bine şi ce e rău). O examinare detaliată a valorii modurilor personale, respectiv a valorii modurilor nepersonale (pentru a releva specificul fiecăruia în parte) este oricând binevenită şi chiar necesară, însă ea nu stă în intenția noastră acum.

[3] Pentru aceasta vezi Paula Diaconescu, *Rolul elementului verbal în componența predicatului nominal*, în “Studii de gramatică”, vol.II, 1957, p. 105-121, şi Vasile Şerban, *Sintaxa limbii române*, ed. a 2-a, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970, p. 102-103.

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

Infinitivul

Este modul care „arată cum se numeşte o acţiune considerată în afara oricărui raport cu vorbitorul sau cu împrejurările exterioare: *a merge, a sta, a vorbi* etc." (Iordan 1956: 416). Cu alte cuvinte, infinitivul exprimă acțiunea în chip general, abstract, nedefinit, ceea ce explică nu doar inaptitudinea lui de a avea forme distincte pentru ideea de timp, de persoană şi de număr, ci şi numele însuşi de *infinitiv* (adică „nedefinit", „nedeterminat", „nehotărât"). Fiind chiar numele unei acțiuni, gramatica tradițională a considerat infinitivul drept „forma substantivală a verbului" ((Iordan 1956: 416). Totuşi, prin natura lui, infinitivul ține şi de verb şi de substantiv, putând îndeplini în propoziție funcțiuni specifice atât verbului, cât şi substantivului (de exemplu, subiect, nume predicativ, atribut, complement).

Gerunziul

Este forma verbală care prezintă acțiunea în desfăşurare, ca proces, fără vreo referire precisă la momentul vorbirii. Se caracterizează prin morfemele segmentale *-ind, -ând*, numite şi sufixe modale. Natura verbală a gerunziului se manifestă, ca şi la infinitiv, prin posibilitățile sale combinatorii. Este folosit, şi el, în două situații distincte: a) *dependent de conjugare*, şi anume ca element component în structura prezumtivului prezent (*va fi plecând - o fi plecând* – se poate *să fi plecând* - poate că *ar fi plecând*) şi a formelor perifrastice de imperfect (*era mergând „*mergea") şi de mai mult ca perfect (*a fost plecând „*plecase"); b) *independent de conjugare*, când, ca determinant al unui substantiv sau verb, îndeplineşte pe lângă acestea diverse *funcții* sintactice.

Cu toate că nu are desinențe personale proprii, gerunziul, ca şi infinitivul, se poate raporta în chip explicit la o persoană prin intermediul pronumelui reflexiv însoțitor (la acuzativ sau dativ), de exemplu: *grăbindu-**mă*** (= eu), *grăbindu-**te*** (= tu), *grăbindu-**se*** (= el, ea, ei, ele), *grăbindu-**ne*** (= noi), *grăbindu-**vă*** (= voi), *amintindu-**mi*** (= eu), *amintindu-**ți*** (= tu), *amintindu-**şi*** (= el, ea, ei, ele) etc. etc. Gerunziul poate intra în relație şi cu un subiect (substantiv sau

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

pronume în nominativ), de regulă diferit de al verbului la mod personal: „*Făcând lupul* acele zgomote, iezii s-au speriat” (Creangă), „*Intervenind noi* la timp, conflictul a fost evitat". În astfel de situații, gerunziului i se recunoaşte valoarea de mod predicativ.

Ca şi în cazul infinitivului, raportul gerunziu-subiect este totdeauna presupus, chiar şi atunci când subiectul de referință este comun cu al verbului la mod personal: *Intrând* în casă, *ciobanii* aflară că..., ceea ce le îndreptățește pe Matilda Caragiu-Marioțeanu (Caragiu-Marioțeanu 1957: 61-89) şi Frieda Edelstein (Edelstein 1972) să susțină că gerunziul este totdeauna un mod predicativ, cu atât mai mult cu cât gerunziul se poate raporta şi la categoriile de diateză şi de timp, tot explicit, adică prin aportul elementelor oferite de context, spre exemplu: diateza *activă*: „Copiii se joacă *desenând*”, diateza pasivă: „S-a ridicat cu greu, *fiind ajutat* de către colegi”, diateza *reflexivă*: „S-a oprit din lucru, *uitându-se* la ei”, „S-a întors acasă, *amintindu-şi* că nu luase bani de drum"; timpul *prezent*: „merge *cântând*”, timpul *trecut*: „mereu *revenea plângând*” (imperfect), „*s-a întors plângând*” (perfect compus), „*se întorsese plângând*” (mai mult ca perfect), „*se întoarse plângând*” (perfect simplu), timpul *viitor*: „se va întoarce *plângând*”. Gerunziul poate avea cele mai diverse funcții sintactice, de la subiect ("Se vede *fulgerând*”, „Se aude *tunând*"), nume predicativ („Rămase... *uitându-se* la ea ca la o arătare"), atribut ("Am întâlnit oameni *plângând*") şi toate felurile de complemente necircumstanțiale şi circumstanțiale, până la elementul predicativ suplimentar („N-o mai cred, s-o văd *murind*”). În aceeaşi măsură gerunziul poate şi să primească toate complinirile specifice verbului, de la numele predicativ („Fiind *bolnav*, a absentat de la program”), complementul direct şi indirect („haina-i măturând *pământul*”; „au plecat, mulțumind *gazdei* pentru ospitalitate”), până la complementele circumstanțiale (de loc: „intrând *în curte*, a observat”, de timp: „muncea trudind *până noaptea*”, de scop: „alerga tot timpul, muncind *pentru întreținerea* familiei”, de mod: „vâjâind *ca vijelia* şi *ca plesnetul de ploaie*”, de instrument: „de mic s-a pomenit cântând *la vioară*”) şi până la elementul predicativ suplimentar („un copil umblând *desculț*”). Din cele de mai sus nu trebuie să se tragă concluzia că gerunziul poate să apară ca element independent, ca

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

nucleu al unei comunicări independente, separată de un enunț cu verb la mod personal. Tocmai de aceea gerunziul a şi fost denumit „predicat dependent” sau predicat de gradul II. (Hazy 1971: 109-119).

Participiul

Este modul nepersonal care, „sub formă de adjectiv, denumeşte acțiunea suferită de un obiect” (Gramatica Academiei 1963: 228), acțiune ce se prezintă ca un rezultat, ca o expresie a stării obiectului, ca o însuşire statică a acestuia. Se caracterizează prin morfemele segmentale **-t** şi **-s** (sufixe gramaticale modale). Prin natura sa, ține şi de adjectiv şi de verb, având caracteristici comune cu fiecare dintre acestea.

Ca şi infinitivul şi gerunziul, participiul este folosit în două feluri: a) *independent de conjugare*, adică drept o unitate sintactică aparte, de sine stătătoare, ca în aceste exemple: „avea priviri *speriate* şi *plânse*”, „băiatul era *aşezat* şi *potolit*”, „Adunase viorelele *cele mai bătute*”, „Alt bade mi-am căpătat/Mai voinic şi *mai legat*"; (substantivat) „Nu plânge, *iubita* mea”, „Cine a scornit *iubitul*/Nu l-ar mai răbda pământul”, „*Nemulțumitului* i se ia darul”, – în toate aceste manifestări participiul ține de adjectiv; b) *dependent de conjugare*, ca element formativ în structura timpurilor compuse din diatezele activă şi reflexivă (perfectul compus: *am cântat*, viitorul anterior: *voi fi cântat*, conjunctivul şi optativul perfect: *să fi cântat - aş fi cântat*, infinitivul perfect: *a fi cântat*, prezumtivul perfect: *va fi cântat, o fi cântat*), respectiv ca element fără de care nu poate fi concepută diateza pasivă, la toate modurile şi timpurile: *sunt chemat, eram chemat, fusei chemat, fusesem chemat, voi fi chemat, voi fi fost chemat, să fiu chemat, să fi fost chemat, aş fi chemat, aş fi fost chemat*; în toate aceste cazuri rămâne şi trebuie permanent subînțeles un complement de agent, altfel există riscul confuziei cu diateza activă, conf.: „*eu să fi fost chemat pe* ***cineva***” (diateza activă) – „*eu să fi fost chemat* ***de către cineva***” (diateza pasivă).

Potrivit acestor particularități atât de distincte, participiul este considerat ca reprezentând două elemente omonime: ca o temă verbală (comună şi altor moduri – personale şi nepersonale) şi ca un cuvânt

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

exterior paradigmei verbale, asemănător cu adjectivul, dar neconfundându-se cu acesta. De aici, desigur, şi numele său de „participiu”, adică participă şi la verb, şi la adjectiv. Unele participii au numai sensuri active: *intrat, înfrunzit, răcit, turbat,* altele numai sensuri pasive: *admis, cerut, cusut, lăudat, propus* etc., iar altele pot avea fie sens activ, fie sens pasiv, în funcție de context: om *băut*, adică „beat” (femeie *băută*) – vin *băut* (apă *băută*) de cineva, om *nemâncat*, adică „flămând”, care „nu a mâncat” (femeie *nemâncată*) – cozonac *nemâncat* „care nu a fost consumat” (pâine *nemâncată*), om *umblat* „care a circulat mult” – drum *umblat*, femeie *învățată* „care a dobândit multă știință de carte” – lecție *învățată*.

Supinul

Este forma modală (nepersonală) caracterizată prin morfemul de origine prepozițională **de** (alteori *la, după, pentru*), antepusă formei omonime de participiu masculin (neutru): „ei termină *de săpat*”, „mergem *la secerat*”, „umbla prin târg *după cumpărat* sumani”, „băutura o păstra *pentru treierat*". Ca şi infinitivul (scurt), exprimă acțiunea tot în chip *general, abstract*, însă *deziderativ*, ca o cerință (dorință) de realizare a acesteia, mai ales după verbe care exprimă necesitatea, trebuința: „grâul se copsese, *era de secerat*”, „nu a plecat de acasă pentru că *avea de scris*”, „lucrarea *rămânea de încheiat*".

Din punct de vedere *semantic* este foarte apropiat de infinitiv, iar din punct de vedere formal este omonim cu participiul invariabil, de care se deosebeşte prin morfemul **de** şi printr-o distribuție proprie.

Sub aspect *morfologic*, are drept particularități următoarele: este indiferent la categoriile gramaticale de persoană şi număr, nu cunoaşte morfeme ale diatezei şi nici ale timpului, cu mențiunea că poate face referire la timp în mod indirect, adică prin mijlocirea formelor temporale ale verbului predicat (prezent: „**am** *de citit*”, imperfect: „**aveam** *de citit*”, perfect compus: „**am avut** *de citit*”, viitor: „**voi avea** *de citit*"). Supinul nu cunoaşte o flexiune după gen, număr şi caz, deci se foloseşte exclusiv *independent de conjugare* (mai ales după verbele *a fi, a avea, a termina, a rămâne*).

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

Asemănarea sa cu substantivul este mai evidentă când supinul se foloseşte fără morfemul **de** şi când el nu este altceva decât un substantiv abstract provenit prin schimbarea valorii gramaticale (cu ajutorul articolului hotărât): *de săpat* > *săpatul* (la porumb), *de grăpat* > *grăpatul* (la sfeclă), *de semănat* > *semănatul* (la grâu), *de măturat* > *măturatul* (curții). În aceste cazuri supinul substantivat se apropie foarte mult de valoarea infinitivului lung: *lucratul* pământului – *lucrarea* pământului, *culesul* fructelor – *culegerea* fructelor.

După acest succint şi util excurs preliminar în sfera modurilor nepersonale, revenim la **modul infinitiv**, încercând să prezentăm pe scurt câteva aspecte ale profilului şi valorilor lui în limba română.

„Infinitivul românesc (este vorba, desigur, de infinitivul lung) este infinitivul latin, continuat şi dezvoltat pe teritoriul Romaniei orientale, după ce ansamblul trăsăturilor comune din protoromână capătă statut de idiom autonom” (Diaconescu 1977: 55). Fenomenul acesta – susțin cei mai mulți specialişti – s-a petrecut în secolele X-XI, când româna comună (sau protoromâna) s-a divizat în unități dialectale, dintre care numai dacoromâna va cunoaşte o dezvoltare proprie, iar aromâna, meglenoromâna şi istroromâna vor avea o altă evoluție datorită, în parte, şi influenței limbii populațiilor cu care au venit în contact (limba greacă, limba bulgară, limba albaneză). Comparativ cu infinitivul din celelalte limbi romanice, infinitivul românesc prezintă şi fenomene (sau elemente) comune, dar şi unele trăsături specifice, ca rezultat al dezvoltării lui independente. Semnificativă în această privință este apariția în română a unei forme de infinitiv scurt pe lângă cea de infinitiv lung: *cântare* – (a) *cânta*, *şede(a)re* – (a) *şedea*, *facere* – (a) *face*, *venire* – (a) *veni*. În cadrul acestui sistem cu două unități, fiecare unitate este expresia unei valori de conținut distincte, adică: infinitivul lung reprezintă, de regulă, valoarea nominală (substantivală) – *cântare* (pl. *cântări*), iar infinitivul scurt este expresia valorii verbale – (a) *cânta*. Această formă scurtă de infinitiv, ca expresie a valorii verbale, a asigurat supraviețuirea infinitivului (lung) în sistemul verbal românesc; fără această formă scurtă, infinitivul din dacoromână ar fi avut soarta infinitivului din aromână şi meglenoromână, unde el există numai în formă lungă, ca substantiv: arom. *dare* („dare”, „atribuire”), *turnare*

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

(„întoarcere”); megl.: *măncări* („mâncare”), *fățiri* („facere”, „lucrare”), *turnari* („întoarcere”). În celelalte limbi romanice una şi aceeaşi formă marchează când valoarea verbală, când valoarea nominală, opoziția dintre ele realizându-se prin elemente de ordin extern (articolul hotărât şi distribuția). Astfel, în fr. *penser* „a gândi” – *le penser* „gândirea, faptul de a gândi”; sp. *estudiar* „a studia” – *el estudiar* „studiul, faptul de a studia”; it. *dormire* „a dormi” – *il dormire* „faptul de a dormi”, *mangiare* „a mânca” – *il mangiare* „mâncarea, faptul de a mânca”.

Procesul de apariție a formei de infinitiv scurt (*cânta*) din forma de infinitiv lung (*cântare*) prin reducerea sufixului final *-re* pare să fi început încă în latina clasică, unde *ire* + *licet* > *ilicet* „e permis a merge”, *scire* + *licet* > *scilicet* „e permis a şti” sau *videre* + *licet* > *vilicet* „e permis a vedea”. Pentru română, reducerea sufixului *-re* şi apariția formei de infinitiv scurt nu reprezintă un accident fonetic (ca urmare a acțiunii legii generale de cădere a elementelor finale, cum s-a întâmplat în limbile romanice occidentale), ci este rezultatul unei tendințe determinate de organizarea internă a sistemului, adică necesitatea de a marca prin forme distincte două valori diferite în planul conținutului. Cu alte cuvinte, raportul dintre cele două forme – infinitiv lung (*cântare*) - infinitiv scurt (*a cânta*) pune în opoziție explicită un *substantiv* față de un *verb*. Fiecare din aceste două valori – nominală şi verbală – are o marcă proprie, adică: prezența sufixului *-re* (*cântare*, pl. *cântări*), respectiv absența aceluiaşi sufix (*cânta*). O dată constituită această opoziție, româna va generaliza cele două forme astfel: infinitivul fără sufixul *-re*, deci scurt, ca expresie a valorii verbale, precedat de morfemul discontinuu de origine prepozițională **a** (*a cânta*), şi infinitivul cu sufixul *-re*, deci lung, ca expresie a valorii substantivale (nominale) a infinitivului. Fără îndoială că acest proces nu s-a produs dintr-o dată, ci treptat, pe o lungă perioadă de timp. Mai precis, infinitivul lung (sau forma originară a infinitivului) a continuat să-şi păstreze, o vreme, valoarea verbală; o găsim în limba veche (secolele 16 şi 17), după auxiliarele modale şi de aspect, de exemplu: „Din scrisorile lor nici cele ce ar fi fost adevărate *nu* le *pot* oamenii **a credere**” (I. Neculce), „Ştefan Vodă *au început* **a**-i **gonire** în urmă şi **a**-i **batere**, pînă i-au trecut de

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

Dunărea" (I. Neculce), „Deci fraților cititorilor, cu cît veți îndemna a ceti pre acest letopisețu mai mult, ... cu atîta veți fi mai învățați **a dare** răspunsurile la sfaturi" (I. Neculce). Din aceeaşi perioadă forma lungă a infinitivului începe să apară şi cu valoare de substantiv, de exemplu: „Trufia întru prăpaste bagă omul, iară smerenia din **cădere** scoate pre el" (Coresi), „Se vor duce ca neşte vinovați spre **perire**" (Varlaam), „Nemica n-au ştiut craiul de **venirea** acei oşti, nici de **perirea** lor" (Ureche), „Au stătut de **gătire** împotriva turcilor" (M. Costin). Trecerea treptată de la valoarea verbală a infinitivului lung la valoarea nominală poate fi surprinsă într-un exemplu ca „Şi încă şi alte multe mari darurile lui Dumnezeu, ce nu e putere de-**a spunerea**" (Coresi), în care infinitivul lung precedat de prepoziția *a* primeşte articolul hotărât (*a*), dar păstrează sensul verbal. Aceeaşi valoare verbală a infinitivului lung o găsim ca arhaism în limba populară ("... căci îmi era acum **a scăpare** de dânsul" – Creangă), în formele compuse inversate de condițional-optativ prezent din poezia populară ("**Închinare-aş** şi n-am cui/**Închinare-aş** murgului"), cu valoare de imperativ în unele imprecații şi blesteme ("**Ardere-ai** în focul iadului", „Ai mâncat tot, **mâncare-ai** mort")[4] sau în formele arhaice şi regionale de imperativ prohibitiv (**Nu plecareți**!", „**Nu călcareți** pe straturile de flori!"). Concomitent, înțelesul altor multe infinitive lungi s-a depărtat sensibil de ideea de acțiune, cum sunt: *avere* „avut, avuție", *stare* „bogăție, avuție" (om cu stare), *bere* „băutură", *cerere* „adresă", *părere* „opinie", *plângere* „sesizare", *ştire* „anunț, veste", *putere* „posibilitate, dreptul de a conduce" etc.; unele abia mai păstrează o vagă idee de acțiune (*vedere* „punct de vedere", *cumpărare* „putere de cumpărare", *şedere* „locuri de şedere", *petrecere* „facem o petrecere, un chef"), altele şi-au pierdut-o cu totul (*durere, fire, mâncare, lucrare, plăcere* etc.), iar, în fine, altele nici nu mai există azi în limbă. Se disting aici mai multe categorii:

[4] Referitor la formele inversate de optativ-condițional, Al. Philippide (*Gramatica elementară a limbii române*, Iaşi, 1897, p. 117) spune: "Auxiliarul se poate întrebuința şi enclitic şi atunci infinitivul are forma întreagă: *aflare-aş, cădere-aş, alegere-aş, ascuțire-aş*".

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

- infinitive lungi scoase din uz de existența unui alt cuvânt din aceeaşi rădăcină, de exemplu infinitivul *furare* a fost eliminat de substantivul *furt*, *câştigare* de substantivul *câştig*, *vindere* de substantivul *vânzare*, *credere* de substantivul *crezare*, *batere* de substantivul *bătaie*;

- infinitive lungi care n-au fost întrebuințate niciodată, de exemplu în locul lui *căsătorire* (de la *a (se) căsători*, s-a folosit *căsătorie*, în locul lui *muncire* s-a folosit *muncă*, în locul lui *străduire* s-a folosit *străduință* sau *străduință*, în locul lui *poftire* s-a utilizat *poftă*, în locul lui *dorire* s-a folosit numai *dorință* sau *dor* etc. etc. Se poate spune, în concluzie, că încă de la finele secolului al XVIII-lea infinitivul lung pierde treptat valoarea verbală, el dobândind tot mai mult sens substantival, morfemul final *-re* devenind şi el o marcă a nominalizării (aşa după cum vocalele tematice ale celor patru conjugări (I = *-á*, II = *-ea*, III = *-ĕ*, IV = *-í*: *a cânta, a vedea, a merge, a veni*) au devenit mărci ale infinitivului scurt (vezi mai departe).

Am spus deja că în română, alături de (şi din) infinitivul lung a apărut o formă de *infinitiv scurt*. La el vom face aici, cu totul succint şi în chip preliminar, câteva referiri.

În structura sa de bază, infinitivul scurt presupune două elemente solidare: un radical şi un afix. Din punct de vedere morfologic, relevant este doar afixul. În funcție de afixul cu care se combină radicalul, limba română distinge cinci clase fundamentale: a) radical + *a: cânt-a*, b) radical + *ea: căd-ea*, c) radical + *e: duc-e*, d) radical + *i: ven-i*, e) radical + *î: cobor-î*. Clasele a), b), şi c) reprezintă primele trei conjugări româneşti, iar clasele d) şi e) reprezintă conjugarea a IV-a.

În privința încadrării lui din punct de vedere morfologic, lucrările româneşti de gramatică mențin o „contradicție”, şi anume: infinitivul scurt este integrat în seria *modurilor verbale*, cu toate că i se atribuie valori şi funcții nominale, ba chiar este socotit un nume sau „forma substantivală a verbului". Ceea ce îl situează în paradigma conjugării şi nu a declinării este, mai întâi, aderența lui la categoriile gramaticale specifice verbului, neîntrunind nici o caracteristică gramaticală specifică numelui. În speță, infinitivul scurt realizează distincția de tranzitivitate/nontranzitivitate, realizează distincția de diateză (activă: *a ajuta* pe colegi, pasivă: *a fi ajutat* de colegi, reflexivă: *a se ajuta*),

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

realizează distincția de timp cu ajutorul timpurilor verbului la mod personal (prezent: *învață a cânta*, perfect compus: *a învățat a cânta*, imperfect: *învăța a cânta*, mai mult ca perfect: *învățase a cânta*, viitor: *va şti a cânta*), realizează distincția de persoană şi număr (vezi mai sus) cu ajutorul formelor scurte de acuzativ (uneori şi de dativ) ale pronumelui reflexiv (a *mă* duce, a *te* duce, a *ne* duce, a *vă* duce) sau prin prezența pronumelui personal în nominativ (înainte de a veni *eu*, înainte de a veni *tu*, înainte de a veni *noi*, înainte de a veni *el*, *ea*, *voi*, *ei*). Deci infinitivul are, totuşi, indirect, unele categorii gramaticale specifice verbului.

Dar, dacă, aşa cum am amintit, apariția formei de infinitiv scurt a asigurat însăşi existența lui în sistemul verbal românesc, trebuie spus că, de la o vreme, el a început să piardă teren, fiind concurat şi uneori, după anumite semiauxiliare (*a vrea*, *a trebui*) chiar înlocuit de conjunctiv, probabil ca urmare a influenței limbii greceşti (poate şi a albanezei şi bulgarei). Într-adevăr, limba literară foloseşte infinitivul la formarea viitorului I (*voi cânta*) şi a condiționalul-optativului prezent (*aş cânta*), când este precedat de semiauxiliarul *a putea* (*pot veni*) sau în construcțiile cu *a avea* şi *a fi*, la forma negativă, urmate de un pronume relativ sau un adverb relativ: *n-are cine veni, nu-i cine pleca, n-are ce mânca, nu-i unde merge, n-are cum sosi, n-are cu cine se juca* etc. În graiurile ardeleneşti infinitivul mai apare şi după verbul *a şti: ştie cânta*. Tendința de înlocuire a infinitivului prin conjunctiv, mai accentuată în graiurile muntenești, a fost şi este considerată ca o particularitate a limbii române în comparație cu celelalte limbi romanice. Însă, sub influența unor modele străine (din franceză, germană, rusă) limba română a revenit, într-o vreme, la o folosire din ce în ce mai frecventă a infinitivului, bineînțeles în locul conjunctivului. La început, faptul a fost privit ca un câştig, căci evita repetarea în aceeaşi frază a conjunctivului, repetare care ducea uneori la confuzii. Numai că nu totdeauna folosirea construcțiilor cu infinitivul venite de aiurea a respectat regulile structurii gramaticale româneşti, ajungându-se la formulări neconforme cu sistemul sintactic al limbii noastre, de exemplu: *se mărgineşte de a înregistra doar..., visa de a se face ofițer, îl pregăteşte de a putea suferi, eşti flămând a te ridica* etc. (Iordan, Guțu Romalo, Niculescu 1967: 204). Astăzi sunt tot mai

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

frecvente exemplele de felul: *începe prin a afirma, sfârşeşte prin a declara, s-a specializat în a contesta, au întârziat în a confirma, merge până la a spune, se limitează la a privi* etc. (Graur 1968: 322-324).

Bibliografie

Benveniste, Emil 1966: *Problèmes de linguistique générale*, Paris.

Caragiu-Marioţeanu, Matilda 1957: *Sintaxa gerunziului românesc*, în „Studii de gramatică", vol. II.

Caragiu-Marioţeanu, Matilda 1962: *Moduri nepersonale*, în „Studii şi cercetări lingvistice", nr. 1.

Constantinescu-Dobridor, Gh. 1974: *Morfologia limbii române*, Bucureşti.

Diaconescu, Ion 1977: *Infinitivul în limba română*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Diaconescu, Ion 1957: *Rolul elementului verbal în componenţa predicatului nominal*, în „Studii de gramatică", vol. II, p. 105-121.

Dimitriu,C. 1979: *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Editura Junimea, Iaşi.

Edelstein, Frieda 1972: *Sintaxa gerunziului românesc*, Editura Academiei, Bucureşti.

* * * 1963: *Gramatica Academiei*, vol. I-II, ed. întâi, Bucureşti, 1954, ed. a doua, Bucureşti.

Graur, Al. 1968: *Tendinţele actuale ale limbii române*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

Hazy,Şt. 1971: *Gerunziul – predicat „dependent"*, în „Studia Universitatis Babeş-Bolyai", Fascicola I.

Iordan, Iorgu 1956: *Limba română contemporană* (LRC), ed. a 2-a, Bucureşti.

Iordan, Iorgu 1947: *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor*", ediţia întâi, Bucureşti, 1943, ediţia a doua, Bucureşti.

Iordan, Iorgu; Guţu Romalo, Valeria; Niculescu, Alexandru 1967: *Structura morfologică a limbii române contemporane* (SMLRC), Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

Irimia, Dumitru 1976: *Structura gramaticală a limbii române. Verbul*, Editura Junimea, Iaşi.

Ivănescu, G. 1963: *Gramatica şi logica. I. Structura gândirii ca factor primar al structurii morfologice a limbii*, în „Analele Universităţii Timişoara" (AUT), Seria Ştiinţe filologice, vol. I, 1963, p. 259.

Philippide, Al. 1897: *Gramatica elementară a limbii române*, Iaşi.

Puşcariu, Sextil 1940: *Limba română*, I. Privire generală, Bucureşti.

Şăineanu, Lazăr 1891: *Raporturile dintre gramatică şi logică*, Bucureşti.

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)

Şerban, Vasile 1970: *Sintaxa limbii române. Curs practic*, ediția a doua, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.
Trandafir, Gh. D. 1973: *Categoriile gramaticale ale verbului în româna contemporană*, Editura „Casa corpului didactic a județului Dolj", Craiova.

SHORT OUTLOOK ON THE NONFINITE VERBS

Abstract

Key words: *verbal system, grammatical categories, infinitive/gerund/participle/ supine, syntagmatic features.*

The following paper represents a brief outlook on the way that the nonfinite verbs – especially the infinitive – are discussed and treated in Romanian grammar studies. We considered important and interesting to make a presentation of these from the perspective of their forms, their content (semantically speaking), their interrelations and the associations that each of them maintains with the class of the verb, or the ones that they acquired, in time, with other morpho-lexical categories (for example, the infinitive, under its both forms, with the category of the noun, i.e.: its short form through the fact that it names and is the name of an action (*to work, to see, to write, to come*), and its long form through the fact that it received the grammatical categories – gender, number, case, article – of the noun; the supine and the participle are, partly, in the same situation, especially when they don't have a passive sense, which is closer to the class of the adjective).

BDD-A32090 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:10 UTC)